

'Ik veroordeel u ook niet', zei Jezus tot de vrouw die aangeklaagd was en gestenigd zou moeten worden. Een groot moment. 'Dit is het evangelie,' hoorde ik eens iemand zeggen, nadat hij dit verhaal had gelezen. En inderdaad: hier gebeurt, wat we 'tastenderwijs' met de grote woorden 'liefde' en 'genade' proberen aan te duiden. En als het in de kerk ergens om begonnen is, dan wel hierom, om het groeiende, het zich steeds verdiepende inzicht in wat die grote woorden *liefde* en *genade* betekenen. Want het oordeel en de veroordeling kunnen, wanneer ze uit het verband met de genade en de liefde worden gehaald, demonische machten worden.

Over het geluk van de genade las ik het volgende verhaal, door de voormalig advocaat-generaal bij de Hoge Raad. Een man die dag in dag uit met oordeel en veroordeling te maken heeft. In de vroege ochtendtrein van Nijmegen naar Arnhem zit een meisje van twaalf, mateloos verdrietig. Ze is haar kaartje kwijt. Hij beschrijft dat de conducteur langs komt en twee keer bij haar neerhurkt. Even later zijn ze in Arnhem. Het meisje stapt uit, staat stil en kijkt rond. Ze loopt naar de conducteur toe. De jurist schoorvoetend achter haar aan. Misschien zal hij toch moeten optreden. "Ik sta als een idioot te kijken naar wat er gebeuren gaat. 'Heb je het gevonden?' vraagt hij. Ze schudt het hoofd, gelaten. Wat zal de boze wereld met haar doen? Maar dan die conducteur: alweer midden op dat drukke perron op zijn knieën, het kind tegemoet. "Je hebt in ieder geval ál je best gedaan," zegt hij, "ga er maar gauw vandoor." Geen les er achter voor morgen. Het kind loopt weg. En ik heb het gezien, al was het even, één tel: die stralende lach op het gezicht van dat kind, niet uitbundig, maar intens gelukkig (...) In deze rotwereld, waar alle kwaad op de loer

ligt, waar al die vreemde mannen je mee kunnen nemen, lopen de dingen soms goed af, al mag het niet. Gelukkig als een kind sluip ik weg. Naar de strafzitting. *The law must be obeyed*. Maar niet altijd. Welk een man: drie keer door de knieën voor een kind om acht uur 's morgens. Die het gezien heeft, getuigt ervan."

In het evangelieverhaal lezen we dat ook Jezus door de knieën ging, twee keer. "*Jezus bukte zich en schreef met zijn vinger op de grond.*" Johannes legt niet uit waarom Jezus dat deed en vertelde evenmin wát hij schreef. Het onbekende prikkelt onze weetgierigheid. Alle eeuwen door is die onbekende tekst van Jezus de bijbellezers blijven intrigeren. Wat schreef hij met zijn vinger op de grond van het tempelplein? In een evangelieboek uit de 11^e eeuw vinden we één van de vele antwoorden. De samensteller heeft bij dit evangelieverhaal een miniatuur geplaatst. Volgens dit kleine kunstwerkje heeft Jezus deze woorden op de grond geschreven: '*terra terram accusat*'. Dat wil zeggen: de aarde klaagt de aarde aan, de aarde veroordeelt de aarde.

Het zou zo geweest kunnen zijn, want inderdaad, het aanklagen en het veroordelen zijn aardse, alledaagse handelingen. Zo gewoon, zo natuurlijk, en naar het schijnt zo noodzakelijk als de aarde en alles wat uit de aarde voortkomt. Iedereen moet tenslotte proberen zijn pad te banen door een ingewikkelde en verwarrende wereld. In het evangelieverhaal gaat het om de beoordeling van huwelijks-trouw en overspel. De schriftgeleerden en de Farizeeën huldigen de oude opvatting: *overspel is een doodzonde*. Onze tijd is anders. Maar ook wij hebben onze opvattingen over relaties, en ook wij spreken, als het moet, onze oordelen en veroordelingen uit: dit is goed,

dat is slecht; dit is onderdrukkend, dat is ge-emancipeerd; dit is natuurlijk, dat is tegenna-tuurlijk. En moet dat niet zo zijn? Zou het anders kunnen? Belanden we niet in een chaos, wanneer we het zouden nalaten? Zijn het oor-deel, de aanklacht, de veroordeling niet 'ge-woon' en 'noodzakelijk', zo gewoon en zo noodzakelijk als alles wat op aarde is? Dat kan zo zijn. En toch wapent het Johannes-evange-lie ons tegen alle soorten van aardse gewoon-heid en noodzakelijkheid. Het vertolkt een vreemde, een bovenaardse stem. Een stem die al zulke natuurlijke geluiden doorkruist.

Het verhaal miskent het normale en onvermij-delijke van de veroordeling. Het lijkt zich wei-nig te bekommeren om regels en wetten. In plaats daarvan laat het een woord uit de he-mel klinken. 'Wat vindt u ervan?', vragen de schriftgeleerden aan Jezus. Maar het antwoord dat ze zouden willen horen, blijft uit. Jezus start geen discussie over moraal en fatsoen, over regels en uitzonderingen, over gevallen en straffen. Hij zwijgt en hij concentreert zich. Hij buigt zich voorover en schrijft met zijn vinger op de grond. Jezus sluit zich af van de orde van de discussie om hem heen - een orde die welbeschouwd een wirwar van zelf-rechtvaardiging en veroordeling is - en opent zich [voor de ware orde, die van Gods liefde](#).

Dan richt hij zich op en zegt: 'Wie van jullie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen.' Hij gaat niet in op de casus, van de vrouw die overspel heeft gepleegd. Hij zet zich niet aan het wikken en wegen, en past geen regels toe. Maar hij brengt de kwestie terug naar haar oorsprong: naar het hart van wie aan het oordelen en veroordelen is. Let eerst op jezelf, doorbreek die behoefte om steeds weer jezelf gelijk te geven en jezelf te rechtvaardigen, ontdek jezelf als mens onder de mensen.

En ineens staat Jezus daar alleen met die vrouw. Als uit een droom richt Jezus zich op en vraagt haar: 'Waar zijn ze?' Ze zijn er niet, ze zijn ner-gens meer. Ze zijn verward geraakt. Tot een veroordeling kunnen ze niet meer komen. Ze

zijn niet langer de heilig verontwaardigde fat-soensmensen, de geleerde rechters, de geres-pecteerde oudsten die ze waren. Ze zijn bij zichzelf terug: individuen tegenover een indi-vidu, mens onder de mensen.

En Jezus zegt tot de vrouw die achterblijft: *'Ik veroordeel u ook niet.'* De aanklacht is ver-stomd. Ze mag gaan. De aarde klaagt de aar-de aan in een eindeloze kringloop van zelfbe-houd en veroordeling, van straf en wraak, van strijd en dood. Het woord uit de hemel, die vreemde boodschap van liefde, ontslaat ons uit deze fatale kringloop en **schenkt nieuw leven**. Gerrit Achterberg schreef er één van zijn mooiste gedichten over:

*Jezus schreef met Zijn vinger in het zand.
Hij bukte zich en schreef in t zand, wij weten
niet wat Hij schreef, Hij was het zelf vergeten,
verzonken in de woorden van Zijn hand.
Zondig niet meer, zei Hij, ik oordeel niet.
Ga heen en luister, luister naar het lied.
En Hij stond recht. De woorden lieten los
van hun figuur en brandden in de blos
waarmee zij heenging, als een kind zo licht.*

Ik heb wat verhalen laten horen. Parallele ver-halen, over wat gebeurt als mensen de ruimte krijgen, over wat gebeurt, als zij in de ruimte van genade en vergeving worden geplaatst. Hoe moeten we ons dat voorstellen, die ruim-te? Het onderscheid tussen de Engelse woor-den 'space' en 'room' kan daar iets van ver-helderen. *Space* is de neutrale ruimte, on-overzienbaar en onmetelijk groot, waarin je je voelt verschrompelen en verdwijnen. *Room* is de ruimte voor mensen, de ruimte die we voor elkaar maken of niet maken en die voor ons gemaakt wórdt. Om deze ruimte, die van de 'room', ging het in al die parallelle verhalen. Inderdaad: dit is het evangelie. In deze verha-len gebeurt de genade, ontstaat de ruimte van een God die groot is door klein te worden. Die conducteur ging driemaal door de knieën. Jezus knielde neer en schiep al schrijvend de ruimte van God: een ruimte voor mensen, waar-in zij geschapen worden en tot leven komen, 'als een kind zo licht'.

